

Ronde van het vicariaat 2018-19: voorstelling van de dienst 'identiteit'

Sinds vorig schooljaar werd er vanuit Katholiek Onderwijs Vlaanderen geopteerd om in elk vicariaat onderwijs van de vijf bisdommen een voltijdse opdracht te voorzien voor identiteitsbegeleiding en -coördinatie. Voor VICOOG kwam die vraag bij mij terecht. Wat kan die uitdaging betekenen?

Bij een dienst schoolbesturen of nascholing kan iedereen zich iets voorstellen, maar bij identiteit blijkt dat niet zo evident, al biedt dit ook veel kansen. Ik kreeg in het afgelopen jaar veel vragen in de zin van: 'Waarom een dienst identiteit? Wat hebben ze nu weer uitgevonden? Zijn er nog geen diensten genoeg?'

Inzetten op identiteit is echter niet zomaar een 'extra dienst', het gaat over onze core business en het is een cruciale opdracht omdat de maatschappelijke context van vandaag ons daartoe dwingt. Waar confessioneel en katholiek onderwijs generaties lang vanzelfsprekend waren binnen de vrijheid van onderwijs dient dit nu continu verantwoord te worden, zowel intern als extern. Of we dit nu spijtig vinden of niet, het is hoe dan ook een oefening die we moeten maken om als katholiek onderwijs bestaansrecht te hebben. En waar we die oefening doen met collega-begeleiders en scholen, blijkt het aan te slaan en een meerwaarde te zijn. Veel mensen zijn op zoek naar visie en diepgang, naar inspiratie en levensbeschouwelijke gesprekken.

Deze oefening dient allereerst intern te gebeuren met onze eigen achterban: met leidinggevenden en leerkrachten, met leerlingen en ouders, met pedagogische begeleiders en nascholers, kortom met alle schoolparticipanten. Pas als we dit gesprek intern ten gronde kunnen en durven voeren, kunnen we het ook professioneel met externen aangaan. Zij stellen ons immers terecht vragen zoals 'Waarom nog investeren in katholiek onderwijs? Wat hebben jullie in het onderwijslandschap te bieden? Waar maken jullie met een christelijk geïnspireerd onderwijsaanbod een verschil waarvoor ouders in alle vrijheid kunnen kiezen?'

Dat een dienst identiteit hierin een relevante rol kan vervullen, sluit aan bij artikel 3 van de nieuwe statuten van de RvB (waar Lieve Van Daele naar verwees): 'Via kwaliteitsvolle en inspirerende dienstverlening bouwt Katholiek Onderwijs Vlaanderen voort aan de rijke Katholiek-pedagogische traditie in Vlaanderen en Brussel.' Ook al had deze Katholiek-pedagogische traditie zoals elk erfgoed haar ups en downs, we mogen terecht fier zijn op de inzet van vele bestuurders, directies en leraren

(zowel religieuzen als leken) die zich dag in dag uit geëngageerd hebben om kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden aan ontelbare kinderen en jongeren, waarvan ook velen die kansen anders niet zouden gekregen hebben door situaties van kansarmoede.

Hoe kunnen wij het engagement van deze erflaters altijd opnieuw vertalen naar de veranderende schoolcontexten en samenleving, het is ook voor ons een uitdaging. Vandaag de dag kiest Katholiek Onderwijs Vlaanderen daarom resoluut voor het project van de 'katholieke dialoogschool' en al weten we dat dit niet voor iedereen evident is en ook in de media al tot heel wat misverstanden heeft geleid, toch wil ik het hier verdedigen als een betekenisvol model dat ook maatschappelijk relevant is.

Het zet de dienst identiteit ook direct in zijn kernopdracht. Om een parafrase op een uitspraak van de Franse bisschop Jacques Gaillot te gebruiken: 'Als een dienst identiteit niet ten dienste staat van de scholen, dient hij tot niets.' Wij zijn er dus op de eerste plaats voor de scholen en het gaat niet over iets bijkomstig, maar over de kern van de zaak. Het is ook niet toevallig dat in het 'charter voor goed besturen' naast de drie andere i's (impact, integriteit en inspraak) eveneens op 'identiteit' gefocust wordt. Al moeten we behoedzaam omspringen met het begrip identiteit dat in hedendaagse (ook politieke) discours vaak te pas en te onpas wordt gebruikt.

Een dienst identiteit is dus onlosmakelijk verbonden met het project van de 'katholieke dialoogschool'. Hoe kunnen we dit concreet realiseren in onze scholen en het ook waar maken in onze eigen organisatie en diensten? Het leidt ons tot 3 opdrachten die ook alles te maken hebben met onze geloofwaardigheid en ons bestaansrecht in de hedendaagse maatschappelijke context:

Ten eerste is het *noodzakelijk* dat we alle krachten en expertise bundelen,

ten tweede is het *relevant* dat we onze eigen inspiratiebronnen herontdekken

en ten derde is het *wenselijk* dat deze inspiratie consequenties heeft voor de dagelijkse pedagogische praktijk.

Deze 3 opdrachten van een dienst identiteit zijn ook verbonden met het project van de katholieke dialoogschool.

De eerste opdracht van '*coördinerende en verbindende*' rol hangt samen met het woord DIALOOG. Het is noodzakelijk dat we mensen en scholen samenbrengen, alle krachten en expertise zien als kansen en met elkaar in gesprek gaan. Met andere woorden dat we niet in verspreide slagorde en verdeeldheid werken.

De tweede opdracht van '*innoverende inspiratie*' hangt samen met het woord KATHOLIEK: wij kiezen bewust voor een 'katholieke' dialoogschool. Elk goed onderwijs gaat in dialoog met de wereld, met alle schoolparticipanten, met de aanwezige diversiteit en uitdagingen die zich aandienen. Maar daarbij kijken we vanuit verschillende tradities en vensters naar de wereld. In het besef dat er dus vele referentiekaders mogelijk zijn, kiezen wij er bewust voor om in die katholieke traditie verder te gaan. Al zal het er op aankomen dat we onze eigen inspiratiebronnen telkens opnieuw herontdekken en vertalen zodat ze ook nieuwe generaties kunnen enthousiasmeren en uitdagen.

en Anglicaanse kerk, een Boeddhistische tempel... Maar we herontdekken ook onze eigen katholieke traditie, bv. via kunst en exegeze, literatuur en muziek.

Heel wat scholen hebben ook vragen bij het concept zelf van de 'katholieke dialogeschool' omdat dit voor vele interpretaties vatbaar is. Het is belangrijk dat we eerst en vooral goed kunnen verhelderen wat hier juist mee bedoeld wordt om dat dan te kunnen vertalen naar de concrete context van de school. Dé katholieke dialogeschool bestaat immers niet. We gaan altijd vanuit de gegeven context en concrete situaties aan de slag. Vanuit een toelichting op een pedagogische studiedag, visiedag of personeelsvergadering wordt een themagroep of kernteam samengesteld die met externe begeleiding van onze diensten (zowel vanuit Gent als vanuit Brussel) de concrete implementatie verder uitwerkt. Daarbij is het ook interessant dat we diverse scholen met elkaar in contact kunnen brengen voor het uitwisselen van expertise.

Als dienst identiteit hebben wij ook speciale aandacht en zorg voor de pastorale medewerkers in een school. Wij brengen hen samen op schooloverstijgende intervisies maar ondersteunen hen ook via een 'doorlichtingstraject' binnen de eigen schoolcontext. Zij voelen het meest aan hoe onze katholieke scholen gekenmerkt worden door diversiteit en secularisering en ze worden daardoor vaak ook zelf in vraag gesteld. In die zin moeten zij zelf meestal ook op zoek naar een nieuwe identiteit. Doordat crisissituaties onzekerheid en spanningen teweegbrengen, moeten wij enerzijds vaak brandjes blussen, maar anderzijds ook het vuur weer aanwakkeren door een vernieuw(en)d kader voor schoolpastoraal binnen te brengen.

Met wie realiseren we deze doelen? Wie kan je waarvoor aanspreken?

Voor alle vragen over het **vak Rooms-katholieke godsdienst** en alle vragen rond de mandatering hiervoor kunnen scholen terecht bij de godsdienstinspectie. Zij werken netoverstijgend, dus ook in het officieel onderwijs. Wat betreft het mandaat voor godsdienstleerkrachten is het essentieel dat directies altijd contact opnemen met hen, in het belang en ook voor de verloning van de betrokken leerkrachten. Er zijn vier inspecteurs voor het basisonderwijs: Myriam De Backer, Chrétien Vermachelen, Bernadette Wittoek en Katrien Tonnard, waarbij laatstgenoemde een coördinerende functie heeft. Voor het secundair onderwijs zijn er 2 inspecteurs: Marie-Ann De Cocker en Veronique Malfrere, waarbij laatstgenoemde ook gemandateerd is voor het hoger onderwijs en de lerarenopleidingen. Voor **schoolpastoraal** hebben we een vrijgestelde, Ludwig Lybeert die vooral in het basisonderwijs geëngageerd is.

Als een school een concrete vraag heeft, zoeken we uit wie deze opdracht het best kan opnemen. Gezien onze regionale verankering met scholen kunnen scholen alleszins op onze permanente ondersteuning rekenen. Maar we dragen dit ook met een bredere groep. Soms kan dat een collega uit Brussel zijn vanuit de Vlaanderenbrede samenwerking, soms vragen we advies bij onze collega's uit de andere vicariaten.

De dienst identiteit wil geen aparte niche zijn, daarom is het ook cruciaal om samen te werken met alle collega's van de pedagogische begeleiding. Samen doen we een aanbod voor beginnende leerkrachten en directies. Schoolbegeleiders zijn relevante betrokkenen bij schooltrajecten rond missie en visie. Het is noodzakelijk dat alle pedagogische begeleiders de zorg voor identiteit ook in hun ondersteuning en interventies meenemen. Vanuit de dienst identiteit zorgen we mee voor de nodige professionalisering en vorming hierin. En zo komen we naadloos bij de tweede opdracht.

2. Inspirerend en innoverend.

Wij hebben een lange en rijke katholieke onderwijs traditie in België maar over de eigenheid en essentie van ons opvoedingsproject hebben we weinig dialoogervaring. Het was waarschijnlijk te lang evident en verbonden aan de aanwezigheid van religieuzen in onze instellingen. Zij waren de behoeders en zichtbaarheid van onze katholieke scholen. Hoe profileren we ons als katholieke school in een samenleving waar die zichtbaarheid verdwenen is en we met 'leken' een christelijk geïnspireerd project willen verder zetten, onbevangen en vrijmoedig, zonder nostalgisch te zijn?

Als leidinggevend vinden we het evident dat alle medewerkers in onze organisaties kansen tot professionalisering krijgen om goed te kunnen functioneren. Dus bieden we een waaier van vormen aan, gaande van ICT tot didactische, pedagogische en organisatorische vaardigheden. Meestal gaat het dan over tools die duidelijk te omschrijven zijn, waarvan we het rendement kunnen evalueren en de output traceerbaar is.

Bij vorming over levensbeschouwelijke vaardigheden is het gesprek complexer en moeilijker, het resultaat minder te meten en te sturen, en toch merken we dat er veel nood aan is. Waar dit gesprek mogelijk is, wordt het ervaren als bevrijdend, innoverend en zinvol. Hier ligt ook een relevante opdracht voor een dienst identiteit. Daarom zijn we sinds een aantal jaren in de eigen begeleidingsdienst begonnen met dergelijke gesprekken, vorming en oefeningen. En we hebben hier ook een aanbod voor scholen, waarbij we 'in dialoog gaan' met onze eigen inspiratiebronnen en katholieke traditie. Zo 'herontdekten' we met een scholengroep het Emmaüsverhaal als een sterk pedagogisch model over hoe je als leerkracht met je leerlingen op weg kan gaan en het verhaal over de toren van Babel als een verrassende leesbril over het omgaan met diversiteit. Voor de aanvangsbegeleiding van directies in het basisonderwijs verkennen we tijdsmanagement niet louter vanuit efficiëntie en functionaliteit maar vanuit onze monastieke tradities.

Wij willen scholen zijn die volwassenen en jongeren ook daarin alfabetiseren en introduceren. Elke crisis biedt ook mogelijkheden om belangrijke vragen te stellen, om zichzelf heruit te vinden, om weer naar de essentie te gaan. Hoe kunnen we die schatkamer herontdekken? En hoe kan ze

eigentijds tegendraads weer iets te zeggen hebben? Het is geen evidente oefening maar toch blijkt ze zeer boeiend. Momenteel wordt ons onderwijs steeds meer technisch en functioneel vanuit transparantie- en verantwoordingsprocedures. Deze pragmatische benadering is relevant en nodig maar we merken dat mensen ook nood hebben aan diepgaandere gesprekken over visie en inspiratie, van waaruit ze gemotiveerd en enthousiast aan de slag kunnen. Het is van belang om dit te faciliteren.

3. Pedagogisch en kwaliteitsvol.

alle dimensies
inlusteren te
naar
elkaar
holistisch
persoonsvorming
verhalen vertellen
uniciteit van elke leerling
we zijn samenleving
oefenplaats
creativiteit
humor
examens
elkaar graag leren zien
leerkrachten
klasgroep
hoofd, hart, handen
competentie
sportief zorg
geborgenheid
kwaliteitsvol onderwijs
opvoeding
engagemet
samen eten
samen leren
samen van elkaar
inzet
lessen volgen
samen leren
betekenis vinden
regels
kritische zin

Pertinente vraag is tenslotte ook wat we met onze inspiratie en traditie doen. Hoe kan ze eigentijds en tegendraads iets te zeggen hebben voor onze dagelijkse onderwijspraktijk? Hoe kunnen we onze christelijke inspiratiebronnen in het geding brengen en de evangelische radicaliteit op het spoor komen? En in hoever kan dat een bril en een toetssteen zijn om naar onze scholen te kijken? Het opent in ieder geval uitdagende denk- en handelingspistes. Het brengt ons bij de reeds vermelde core business: wat kan katholiek onderwijs vandaag de dag betekenen, hoe onderscheidt het zich en toont het zijn relevantie aan?

In een scholengroep met veel kansarme leerlingen hebben we vanuit dat 'kompas' nagedacht over onbetaalde schoolrekeningen en incassobureaus, over tablets en invulschriften. In een andere scholengroep was het de loep waarmee we er naar het evaluatiebeleid gekeken hebben. In een groep nijverheidsscholen leidde het tot een fundamentele keuze voor vorming die niet alleen gericht is op 'opleiden voor de arbeidsmarkt' maar vooral ook op de groei als persoon en mens. In het basisonderwijs doet het nadenken over de implicaties van het nieuwe leerplan ZILL en in het secundair onderwijs zal het eigen accenten beklemtonen in de modernisering die voor de deur staat. Onze inspiratie is in die zin het referentiekader van waaruit we naar alles kijken dat onze scholen binnen komt, altijd eigentijds, soms ook heel tegendraads.

Onze geloofwaardigheid als katholieke scholen ligt erin dat we kwaliteitsvol onderwijs aanbieden vanuit onze eigenheid. Dat we weten welke keuzes we maken en waarom we ze maken, dat we hierover ook altijd opnieuw in 'dialoog' willen gaan met alle betrokkenen en met onze roots. Ik hoop dat dit ook voor jullie een trigger mag zijn om 'katholieke dialoogscholen te zijn of te worden'. En als jullie vragen hebben, kom er gerust mee af. Dan zoeken we samen hoe we vooruit kunnen.

Bellinda Staelens

Directoraat identiteit VICO

Oktober 2018